

Otázka: Staroorientální státy

Předmět: Dějepis

Přidal(a): x123

Ukažte na mapě nejstarší státy Blízkého Východu. Uvedte faktory, které přispěly ke vzniku státní organizace lidské společnosti.

(orient = východ)

Těmto státům vládne neomezený panovník – despota, státy se nacházejí v orientu – V a J Asie. Státy vznikají díky rostoucí produktivitě lidí a jejich větší koncentraci. S rozvojem zemědělství začínají být osidlovány záplavové oblasti řek v subtropích. Klima v těchto oblastech bylo vlhké, bylo nutné odvodňování. Klima se stávalo sušším a bylo nutné oblasti zavodňovat.

K výstavbě zavodňovacích a odvodňovacích zařízení bylo potřeba většího kolektivu lidí, práce probíhaly nejprve v rámci vesnic, poté se vesnice začaly (násilím i dobrovolně) spojovat ve větší celky. Rostl význam jednoho člověka, který byl náčelníkem, později vladařem.

Výstavba chrámů, kde se konala shromáždění lidu, probíhaly zde oslavy a kultury. Kolem tohoto centra se vybudovalo opevnění, z centra se stalo opevněné město, kde se sdružovali řemeslníci a obchodníci.

Postupně se rozpadá rodová společnost kvůli majetkové nerovnosti → města a městské státy se vyvíjí k centralizované říši.

Příčiny vzniku státu: Potřeba řídit a organizovat výrobní zemědělskou činnost (zavodňovací práce podél celého říčního toku), obchod, nebo usměrňovat zájmy různých vrstev obyvatelstva a obrana před nepřáteli.

Znaky států: První státy vznikají v oblastech s příznivými přírodními podmínkami – teplé počasí (subtropy), dostatek vláhy a úrodné půdy, nejčastěji v úrodných říčních údolích (např. údolí Nilu, údolí Indu), lemovaných rozsáhlými pouštěmi nebo pohořími.

Vyskytuje se asijský způsob výroby; přetrvává občinová držba půdy (vesnická obec je skutečným držitelem půdy, panovník je jen symbolickým majitelem) vedle soukromé držby půdy. Výroba je převážně zemědělského charakteru (zákl. zdroj obživy), zemědělství je závlahové. Lidé taví kovy – měď, cín na bronz. Využívání otroků k práci, nejsou ale jedinou pracovní silou. Jsou využíváni jako pomocníci rodiny. Nevelký počet vedle svobodných občanů. Panovník je neomezený, uctíván jako bůh nebo potomek boha. Má k dispozici kněží, úředníky a vojenské hodnostáře.

Státy jsou poměrně stabilní a neměnné kvůli despotismu panovníků a kněží – centralizovaný byrokraticky řízený despotický stát, rozdíl oproti roztržitým státům v Evropě.

Staroorientální státy položily základy lidské kultury a vzdělanosti – nejstarší typ písma, literatura, výtvarné umění, stavitelství, vědní obory.

Mezopotámie

(mesos = uprostřed, potamos = řeka)

Osídlování asi od 6. tis. př. n. l. Území v povodí středního a dolního toku řek Eufrat a Tigris, proto vysoušení bažin, odvodňovací a zavodňovací zařízení a vodní nádrže pro období sucha. Původně vlhké klima, později žádné srážky, pouze povodně.

Závislost na záplavovém zemědělství- úrodná půda a nepřetržitá vegetace

Organizační a hospodářskou jednotkou se staly sousedské obcíny=vesnice (chrámy a náboženské úkony vedl kněz, který řídil hospodářskou činnost obcíny = např. rozdělování úrody)

kolem roku 1000 přnl. začíná vznikat nerovnost mezi občinami, bohaté vesnice s začaly obklopotvat hradbami a vznikala města, okolní vesnice byly závislé na hrazeném městě hospodářsky a politicky, město poskytovalo ochranu (město+okolní vesnice=městský stát)

Vynález písma – klínové písmo – slabičné, původně obrázkové. Rylo se seříznutým stéblem do hliněných destiček, důležité záznamy tesány do kamene. Písmo rozluštěno v 19. století. První písemné památky lidstva byly zákony a epos o Gilgamešovi. (Dlouhá báseň, která vypráví o přátelství mezi pyšným králem Gilgamešem a člověkem z lesa, Enkiduem. Enkidu byl poslán bohy, aby pyšného krále napravil. Po smrti Enkidua se Gilgameš vydal hledat nesmrtelnost, ale nakonec zjistil, že nesmrtelným se stane svými činy. Nechal tedy postavit hradby, kterými se proslavil.)

Dalším přínosem je **vznik matematiky** – šedesátková soustava a délkové míry podle rozměrů těla.

Vznik astronomie – předpovídání záplav → vznik kalendáře. Roky označovány jménem panovníka a jeho vlády.

Objev kola, hrncířského kruhu.

Architektura: budovy z nepálených cihel, chrám – Zikkurat, stupňovitý, dále paláce. Ištařina brána – brána v hradbách Babylonu, dnes v muzeu v Berlíně.

Náboženství: polytheismus – každé město má svého boha; An – nebesa, Entil – moře, Enki – moudrost.

1. Starosumerské období (3000-2350 př. n. l.)

- potřeba společné organizace a práce → vznik vesnických osad a hrazených měst se zemědělským okolím = **městské státy**
- obchodování – bezpečnější směna zemědělských produktů za suroviny a řemeslné výrobky
- chrám – centrum náboženského, politického i hospodářského života, správcem a zároveň organisátorem hospodářství je kněz → **chrámové hospodářství**
- **politická organizace:** zpočátku primitivní demokracie (společné rozhodování na shromáždění lidu, úředníků a kněze), poté vláda theokracie (vláda chrámového kněžstva), vystřídána světskou mocí – vláda panovníka (zástupce boha na zemi)
- palác – pevnost s hradbami, sídlo vládce → **palácové hospodářství**

- válečné soupeření sousedních států o hegemonii → vznik monarchie, růst autority vládce → král s neomezenou vojenskou, kněžskou a soudní mocí

- **městské státy:**

- Eridu - nejstarší město, podle bablonské tradice sídlo prvního člověka Adapy; od pol. 4. tis. př. n. l. panovník Alulim
- Uruk - umělecké památky z konce 4. a poč. 3. tis. př. n. l. z kamene, zbytky chrámů, reliéfy, město původu Gilgameše
- Ur - město z bible známé jako vlast Abrahámovy, standarta z Uru - mozaika
- Lagaš - první záznamy o stavbách chrámů a zavlaž. kanálů, supí stéla - záznamy o vítězství v konfliktu nad sousedním městem Ummou
- Kiš - zachovalo se opevnění města a Mesilimův palác, vládce Etana

Na přelomu 4. a 3. tisíciletí před Kristem přišli do oblasti Mezopotámie **Sumerové** (asi ze střední Asie, toto tvrzení vzniklo na základě podobných mytologických prvků, které raní Sumerové sdíleli s asijskými kočovnými kmeny). Neznáme jejich jazyk, nevíme jistě odkud přišli, ani kam patřili. Vyznávali polyteistické náboženství (např. bůh moudrosti a pán země Enki, bůh Slunce a spravedlnosti Šamaš, aj.) Založili městské státy jako například Eridu, Uruk, Ur, Lagaš, Kiš, Umma, aj. Města byla opevněna, uprostřed stál zikkurat (stupňovitá terasovitá pyramida), v němž sídlili duchovní a panovník (tzv. lugal). Panovník byl absolutistickým vládcem. Poněvadž Sumer byl po celou dobu své existence (déle než tisíc let) rozdroben do mnoha městských států a státeků, vyskytlo se mezi těmito nepřeborné množství bojů a válečných konfliktů. Neunikla tomu ani města Umma a Lagaš, jež mezi sebou vedla více než stoletou válku o úrodnou zemi při zavlažovacím kanálu. O této válce se zmiňujeme především proto, že je to první historicky doložená válka. Po roce 2750 (2500) vznikl *Epos o Gilgamešovi* (Gilgameš byl vládcem Uruku), který dokládá boje mezi jednotlivými městy.

Sumerská kultura přinesla světu více, než si mnoho z nás uvědomuje. Je možné, že některé z následujících prvenství jim přisuzujeme tak trochu neprávem, protože si nejsme zcela jisti, zda byli Sumerové skutečně první, nebo jen ti, kdo danou znalost předali ostatním tak, aby vešla ve známost a mohla být k užítku. Následuje jen stručný přehled znalostí a vynálezů, které připisujeme právě Sumerům:

- **zemědělství** - vytvoření soustavy odvodňovacích i zavlažovacích kanálů, vynález

motyky, pluhu, apod.

- □ **sociální politika** - vytvoření systému dělby produkce mezi všechny (tj. i neproduktivní) obyvatele; diferenciaci společnosti (král či správce, kněží, lid)
- □ **metrologie** - vytvoření soustavy měr a vah, i když tyto ještě nebyly zcela unifikované (z váhových jednotek používali manu, tj. ca. 500 g, přičemž 1 mana = 60 šekelů)
- □ **písmo** - psali rákosovými pery na hliněné destičky, které vypalovali - jednalo se převážně o hospodářské zápisy, ale také náboženské texty a hrdinské legendy
- □ **vojenství** - sumerská města byla chráněna hradbami (např. Uruk, kde byly hradby dlouhé téměř 10 km a vysoké až 12 metrů), k útoku používali sumerští vojáci nejčastěji bojové sekyry, dýky, kopí, luky a šípy, nosili měděné helmy, plstěné pláště a kožené suknice, používali již dokonce válečné vozy
- □ **řemesla a obchod** - Sumerové obchodovali s mnoha okolními i vzdálenějšími oblastmi, dováželi lazurit z dnešního Afghánistánu, obsidián z Anatólie, cedrovým dřevem z Libanonu, apod.; k obchodu používali lodě i vozy (vynalezli kolo), objevili i hrnčířský kruh
- □ **urbanizace** - Sumerická města byla na svou dobu neobyčejně velká, odhadujeme, že ve 28. století před Kristem na rozloze 89 ha ve městě Ur bydlelo až 35 000 obyvatel, později v Uruku dokonce až 80 000 obyvatel (!)

2. Akkadská říše (2340-2200 př. n. l.)

- **první centralizovaný stát**
- ovládnutí sumerských měst Semity - sjednotitel Sargon I. Akkadský - výbojná tažení → bohatá kořist ze Sýrie, vítězné války na jihu (Perský záliv), severovýchodu a severu
- stoletá nadvláda Gutejců, po jejich vyhnání krátká sumerská renesance
- pronikání semitských Amoritů
- kultura & náboženství - báseň Nářek nad zkázou města Uru; astrální polytheismus

3. Babylonie (2. tis. př. n. l.)

- nový centralizovaný stát, kt. vznikl 400 let po zániku Akkadské říše
- **Starobabylonská říše** - král Chammurapi - zakladatel říše, ovládl celou dolní Mezopotámii, zemi rozdělil na oblasti a okresy se správci; vznikl dálkový obchod, rozvoj řemesel; pevný stát - řízen podle zákonů Chammurapiho zákoníku (jeden z prvních)

v dějinách lidstva – trestní právo, majetkové, rodinné, dědické atd.)

- Zánik říše 1600 př.n.l. dobytím a vypleněním Chetity

Chammurapiho zákoník (nebo **kodeks krále Chammurapiho**) je babylonský zákoník, vydaný králem Chammurapim. Pochází přibližně z roku 1686 př. n. l. (uvádí se též 1800 př. n. l.), patří tak mezi nejstarší dochované zákoníky vůbec, (staršími jsou jen zápisy o zákonech sumerského krále Urnammy z města Uru (zhruba 2050 př. n. l.) a další dva zákoníky z Mezopotámie). Po dlouhou dobu byl však Chammurapiho zákoník považován za naprosto nejstarší. Zákoník se z převážné části skládá z výkladu zvykového práva, je však přehledně systematizován. Obsahuje 282 článků, řešících právní otázky ohledně rodiny, soukromého vlastnictví a majetku obecně, obchodu, cen a mezd, půjček a jejich splácení, násilných zločinů, postavení různých společenských vrstev včetně otroků.

- Zákoník rozdělával tehdejší obyvatelstvo Babylónie do tří skupin:
 - *avílové* (privilegovaná a nejbohatší vrstva, přestupky vůči nim se řešily formou odvet)
 - *muškéni* (neprivilegované svobodné obyvatelstvo, přestupky vůči nim se řešily formou pokuty)
 - *otroci* (nesvobodné obyvatelstvo, přestupky vůči nim se řešily formou pokuty placené jejich pánovi, otroky bylo dále možné kupovat a dědit, sami otroci mohli mít vlastní majetek a mohli se ženit se svobodnými ženami)
- V současnosti je Chammurapiho zákoník uložen v pařížském Louvru.
- **Středobabylonská říše** – dynastie Kassitů, potom Babylon dobyt Asyřany
- Po zániku Starobabylonské říše území ovládnuto dynastií Kassitů, přijali akkadštinu i babylonské kulturní tradice, obchod a diplomatické vztahy s Egyptem, Chetity a říší Mitanni
Pád kassitské dynastie 1232, kdy byl Babylon dobyt Asyřany
- **Novobabylonská říše** – zakladatel Nabopolasav, nástupce Nabukadnezar II. → vrchol rozkvětu, vláda nad většinou Mezop., Sýrií a Palestinou
- **kultura** – mýtus o stvoření světa, hymny na počest bohů; chrámy, babylonská věž, reliéfy

4. Asýrie (od 3. tis. př. n. l.)

- území severní Mezopotámie – horní tok Tigridu; soupeř okolních států
- **Staroasyrská říše** – důležitá obchodní křižovatka; za Chammurapiho pod nadvládou Babylonie; pronikání Churritů → vytvoření mocného státu Mitanni, vyvrácen Chetity
- **Středoasyrská říše** – znovusjednocená ↑, dobytá Babylonie, rozkvět za Tiglatpilesara I. – nadvláda nad obchodními cestami; rozsah od Středozemního moře po Perský záliv
- **Novoasyrská říše** – nejmocnější centralizovaná říše Předního východu; dobytí Sýrie a fénických měst za Aššurbanipal II. – krutý; dobytá Malá Asie, město Babylon za Tiglatpilesara III. → největší územní rozsah; rozvrácena útoky Médů a Babylonie
- despotická vláda, profesionální armáda
- centrem město Ninive

Egypt

severovýchodní Afrika, kolem řeky Nil – úzký pruh úrodné půdy. Zdroj surovin (zlato, kámen, kovy), oázy, příznivé podmínky pro zemědělství (pěstování obilí, ovoce, zeleniny), chov dobytka, řemeslná výroba, výměnný obchod, lodní doprava po Nilu, budování závlahového systému, nepřetržitá vegetace, otroci jsou majetek státu.

Egypt dělíme na Horní (na jihu) a Dolní (na severu; delta Nilu).

Na rozdíl od Mezopotámie, v Egyptě vzniká jednotný stát, asi roku 3000 př. n. l.

Státu vládne faraon – bůh na zemi/syn boha slunce – Re.

sociální rozvrstvení státu: král = faraón (neomezená vláda, uctíván jako bůh), královští úředníci, vezír (správce státní pokladny) kněží (opora krále, vzdělanost), vojenští hodnostáři (obrana), řemeslníci a zemědělci (osobně svobodní) a otroci (nesvobodní, bezprávní)

Faraoni se rozdělují do dynastií (asi 25-30):

- předdynastické období- na severu Dolní Egypt s převahou zemědělství a pomalejším vývojem a na středním toku Horní Egypt s převahou kočovného pastevectví a lovu roku 3000 přnl vládce Meni sjednotil Egypt pod vládu jednoho faraóna (původní obyvatelstvo = keptové)

- Stará říše (2700-2180 př.; 3.-4. dyn.) – Meni sjednotil Horní a Dolní Egypt, rozmach státu, královské sídlo Mennofer, říše rozdělena na kraje (nomy), stavba pyramid (Cheopsova, Džoséra, Rachefa s sfingou...), mnohobožství
- přechodné období – povstání chudých
- Střední říše – nové sjednocení, sídlo Veset,
- přechodné období – pronikání Hyksósů, obohatili kulturu, nová vojenská technika
- Nová říše (18.-21. dynastie) – Amenhotep IV. – náb. reforma – monoteismus – Aton → přejmenoval se na Achnaton, Tutanchamon se vrací k Amonovi; Ramesse II. – boje s Chetity o Sýrii a Palestinu → mír 1270 př. (nejstarší mírová smlouva)
- Pozdní doba – stává se součástí Perské říše, později vláda Alexandra Makedonského, poté vláda Ptolemaiovců

Důležitými **městy** byly Mennofer, Veset (Théby), Achetaton, Pi-ramesse

Náboženství – polyteismus, hlavní bůh = Re (bůh slunce); ucívání zvířat – kočka, skarabeus, býk Apis (chovaný v paláci).

Architektura – většina dochovaných památek jsou hrobky nebo chrámy, typy hrobek: mastaba (tvar lavicové hrobky, nejstarší typ), pyramidy – stupňovitá (Džóserova v Sakkaře), lomená, klasická (falešné pohřební komory, největší – Chufuova/Cheopsova).

Umění – malířství – neznají perspektivu, největší je faraon; sochařství – sochy faraonů, kolosy

Písmo – hieroglyfy; obrázkové písmo, velmi složité, slabičné, rozluštil Champollion – Rosetská deska; jednodušší písmo hieratické (posvátné, kněžské), další démotické (lidové).

Věda – astronomie – kalendář, předpovídání záplav; matematika – výměra polí, výpočet ploch a objemů těles; historie – chronologické záznamy o panovnících; lékařství – mumifikace, znalost anatomie.

Čína

Vznik jednotného státu 3. tis. př.n. l., povodí řek Chuang-che (S), Jang-c'-ťiang (J) - oblast nejstarší civilizace. Silná despotická centralizovaná moc panovníka. Už v 8.tis.př.n.l přechod k zemědělství, jednotný stát vzniká ve 3.stol.př.n.l.

Čína má na západě nebezpečného souseda Mongoly, brání se a na obranu roku 214 staví Velkou čínskou zeď

Čína se izolovala, přestala přebírat novinky ze západu, nadřazovala se a začala se nazývat Říše středu.

Kultura - obohacování čínské kultury díky střetu s barbarským světem; pocit nadřazenosti.

Zemědělství - závlahové, pěstuje se rýže, moruše.

Přínos - výroba papíru, hedvábí, střelného prachu.

Písmo - původně obrázkové, později znaky → dodnes.

Náboženství - učení spojující náboženství a filosofii - taoismus (Lao-c'; tao = cesta), konfucianismus (Konfucius; státotvorná filosofie), legistická filosofie (základem jsou zákony), buddhismus (vliv Indie).

Ve 3. stol. př. n. l. začaly vznikat feudální státy.

Fénicie / Foiníkie

Území dnešního Libanonu, malé městské státy vznikaly v 2. tis. př. n. l.

Zakládali kolonie v severní Africe.

Obchod - obchodovali s britskými ostrovy, obeplouvali Afriku.

Přínos - nachové barvivo (z mořských plžů, lovených otroky).

Náboženství - hlavní bůh byl Baal.

Města - Byblos (zachovány bétyly = vztyčné kameny, objekt uctívání), Sídón, Týros (dobyť

Alexandrem Velikým).

Kultura - dálkový obchod, zakládání faktorí, politická samostatnost měst.

Písmo - první hláskové písmo - dalo základ řeckému, latinskému, arabskému písmu.

Indie

Poloostrov Přední Indie, povodí Indu a jeho přítoků → tvoří Paňdžáb (Pětiříčí). Poměrně izolovaný vývoj.

Vládnoucí třídou byli kněží=brahmáni a vojenští hodnostáři, nevládnoucí=rolníci, zemědělci

Zemědělství - nejstarší zemědělci (4. tis. př. n. l.); pšenice, ječmen, bavlna, dobytek.

Harrapská civilizace - stavitelské památky, patrové domy z pálených cihel a pravoúhle se protínající ulice, lázně, vodovody s pitnou vodou, kanalisace, vyspělá řemesla - hrnčířský kruh, obrázkové písmo - nerozluštěno.

Árjové - pěstování různých plodin, v čele kmenů náčelníci = rádžové, společenská diferenciacce -4 soc. skupiny = varny - dědičná příslušnost.

Náboženství - božstva ovládající přírodní síly; bráhmánismus (o posmrtném životě a převtělování); buddhismus (Buddha = Osvícený); hinduismus.

Věda - literatura - eposy Máhábhárata a Rámajána

Izrael

Původní název Kanán. Oblast Palestiny byla osídlena převážně pasteveckými kmeny. Podle legendy (egypt. prameny se o tom nezmiňují) odešli Židé z Egypta pod vedením Mojžíše a po vyvraždění velké části obyvatelstva se usadili v této oblasti. Na přelomu 2. a 1. tis. zde vznikl jednotný stát. Vynikl v něm král David a jeho syn Šalomoun, který proslul svou moudrostí. Potom se stát rozpadl na Samaří a Judsko. Tyto státy se staly kořistí cizích dobyvatelů, ti přesídlili židovské obyvatelstvo, které se mohlo vrátit z tzv. babylonského zajetí až po ovládnutí

Mezopotámie Peršany.